

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут інноватики, природокористування та
інфраструктури
Кафедра енергетичних систем та бізнес-аналітики

БАРЧУК Сергій Миколайович

**Економічна діагностика джерел формування
фінансових ресурсів підприємства / Economic diagnosis of
the sources of financial resource formation of an enterprise**

спеціальність: 071 – Облік і оподаткування
освітньо-професійна програма – Бізнес-аналітика та управління
інноваційними системами

Кваліфікаційна робота

Виконав: студент групи
ОБАМ – 22
С. М. Барчук

Науковий керівник:
д.е.н., професор Чорна Н. П.

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ **Р. Ф. Бруханський**

ТЕРНОПІЛЬ - 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ДЖЕРЕЛА ЇХ ФОРМУВАННЯ.....	5
1.1. Економічна сутність фінансових ресурсів підприємства	5
1.2. Характеристика джерел формування фінансових ресурсів і їх роль у забезпечення розвитку підприємства	11
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ.....	17
2.1. Аналіз складу, структури та динаміки джерел фінансових ресурсів підприємства.....	17
2.2. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства.....	26
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПОЛОЖЕННЯ ПАТ «НПК-ГАЛИЧИНА»	35
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	45

ВСТУП

Актуальність дослідження. Ринкова економіка України тривалий час перебуває в стані російсько-української війни. Разом з тим, конкуренція як основний механізм регулювання господарського процесу нікуди не поділася. Конкурентоспроможність підприємству, акціонерному товариству, будь-якому іншому суб'єкту господарювання може забезпечити лише правильне управління рухом капіталу та фінансових ресурсів, що перебувають у їхньому розпорядженні.

Ринок характеризується тим, що є соціально орієнтоване господарство, доповнюване державним регулюванням. Величезну роль, як у структурі ринкових відносин, так і у механізмі їх регулювання з боку держави відіграють фінанси. Вони – невід'ємна частина ринкових відносин та водночас важливий інструмент реалізації державної політики. Фінансове забезпечення відтворювальних витрат може здійснюватися у трьох формах: самофінансуванні, кредитуванні, державному.

Фінансові ресурси, що формуються з різних джерел, дають можливість підприємству своєчасно інвестувати кошти в нове виробництво, забезпечувати розширення та технічне переозброєння, фінансувати наукові дослідження, розробки та їх впровадження тощо.

Наявність достатніх фінансових ресурсів, їх ефективне використання зумовлюють хороше фінансове становище, платоспроможність, фінансову стійкість та ліквідність підприємства. Щоб виробництво було ефективним, а величезні фінансові ресурси, витрачені на створення та придбання основних засобів, не були витрачені даремно, підприємство повинно забезпечити їх ефективне функціонування, а аналіз використання фінансових ресурсів передбачає виявлення недоліків у діяльності підприємства.

Актуальність теми полягає в тому, що на сьогоднішній день облік і аналіз фінансових ресурсів займає одне з центральних місць у системі бухгалтерського обліку підприємств і організацій.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад джерел формування та ефективного використання фінансових ресурсів підприємством.

У відповідність з метою було сформульовано **завдання** кваліфікаційної роботи:

- розглянути економічну природу і охарактеризувати джерела формування фінансових ресурсів підприємства;
- дослідити сутність та поняття «фінансові ресурси»;
- дати характеристики видів фінансових ресурсів;
- дослідити джерела та фактори зростання фінансових ресурсів;
- визначити показники та функції фінансових ресурсів;
- провести аналіз фінансових ресурсів досліджуваного підприємства.

Методи дослідження. В процесі дослідження були використані загальнонаукові та специфічні методи дослідження: аналізу і синтезу, монографічний, індукції та дедукції, графічний, табличний, розвиток теорії, підготовка відповідних висновків й рекомендацій.

Об'єкт дослідження – ПАТ «НПК-Галичина».

Предметом дослідження є механізм формування та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства.

Теоретичною основою кваліфікаційної роботи стали роботи вітчизняних та зарубіжних вчених з проблем фінансово-господарської діяльності підприємства, формування та використання фінансових ресурсів підприємства.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що запропоновані заходи були проведені на підставі фінансової звітності конкретного підприємства і можуть бути використані на практиці безпосередньо у його діяльності.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 49 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ДЖЕРЕЛА ЇХ ФОРМУВАННЯ

1.1. Економічна сутність фінансових ресурсів підприємства

Термін «ресурси» в українській мові, зокрема в економічній теорії, походить від французького «resources» – цінності, резерви, можливості, вигоди тощо. Український тлумачний словник ресурси подає як «запаси чого-небудь, які можна використати в разі потреби [9].

Фінансові ресурси виступають у таких формах, як неприбуткові установи, фінансові ресурси підприємств, громадських організацій, у вигляді державних фінансів. Кожна з цих форм фінансових ресурсів має свою цінність, відіграє свою роль у розвитку та функціонуванні підприємства. Відомо, що підприємство є основною ланкою в економіці, а фінансові ресурси підприємства показують його життєздатність або неплатоспроможність. Як наслідок, фінансовий стан країни та рівень життя населення залежать від результатів роботи підприємств [4, с.80].

Виходячи з цього, «фінансові ресурси підприємства є частиною коштів, які діють у вигляді доходів і зовнішніх надходжень, призначених для виконання фінансових зобов'язань і несуть витрати на забезпечення розширеного відтворення» [4].

Формування фінансових ресурсів здійснюється на двох рівнях:

- в масштабах держави;
- на кожному підприємстві.

Цілями фінансових ресурсів підприємств, організацій та установ незалежно від їх організаційно-правової форми є [10, с. 42]:

- створення та підтримка оптимальної структури та збільшення виробничих потужностей підприємства;
- забезпечення поточної фінансово-господарської діяльності;

- забезпечення участі суб'єкта господарювання у реалізації соціальної політики держави.

Структура фінансових ресурсів визначається джерелами їх надходження (табл. 1.1).

Фінансові ресурси складаються з трьох джерел [10]:

1. Кошти, акумульовані в системі державного бюджету;
2. Кошти позабюджетних фондів;
3. Ресурси, отримані самим підприємством (прибуток, амортизація).

Таблиця 1.1

Структура фінансових ресурсів підприємства

Фінансові ресурси підприємства		
Доходи підприємства	Грошові фонди	Залучені кошти
Прибуток від основної діяльності	Статутний капітал	Цільове бюджетне фінансування
Прибуток від фінансових операцій (цінних паперів)	Амортизаційний фонд	Довгострокові кредити банків і організацій
Виручка від іншої діяльності (реалізації майна)	Фонд розвитку підприємства	Страхові відшкодування
	Резервний і інші фонди	Фінансові ресурси, залучені на пайових (дольових) умовах, кредиторська заборгованість

Базове формування фінансових ресурсів підприємства відбувається в момент його створення, а саме при формуванні статутного капіталу. Джерелами формування залежно від організаційно-правових форм управління є: акціонерний капітал, пайовий капітал, галузеві фінансові ресурси (при збереженні галузевих структур), пайові внески, бюджетні кошти та довгостроковий кредит. «Розмір статутного капіталу відображає обсяг тих коштів, основних та поточних, які були інвестовані у виробничий процес» [30, 61].

Здійснюючи процес виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, формується нова собівартість. Вона визначається сумою виручки від реалізації робіт і послуг. Основним джерелом відшкодування коштів, витрачених на виробництво продукції (робіт, послуг), формування грошових коштів є виручка від реалізації. Гарантія своєчасного отримання виручки забезпечує незмінність обігу коштів, безперервність відтворювального процесу підприємства. Несвоєчасне ж отримання виручки тягне за собою перебої в роботі підприємства, зменшення прибутку, порушення договірних зобов'язань, штрафні санкції [13, с. 84].

Дохід, отриманий від реалізації товарів і послуг, свідчить про завершення обороту коштів. Фінансування витрат на виробництво та обіг здійснюється за рахунок джерел формування оборотних коштів до отримання доходів. Покриття витрачених коштів та створення власних джерел фінансових ресурсів, таких як амортизація та прибуток, є результатом обігу коштів, інвестованих у діяльність підприємства [16].

У ринковій економіці прибуток характеризує абсолютну ефективність господарювання і становить основу його економічного розвитку. Збільшення прибутку є фінансовою основою для розширеного відтворення, самофінансування, вирішення матеріальних та соціальних потреб підприємства. За рахунок прибутку виконуються також зобов'язання підприємства перед бюджетом, банками та іншими підприємствами та організаціями [29, с. 232].

Виходячи з цього, «показники прибутку є основними для оцінки фінансово-виробничої діяльності підприємства, характеризують ступінь його ділової активності та фінансового благополуччя, визначають рівень рентабельності авансованих коштів та рентабельності інвестицій в активи цього підприємства» [37, с.169].

Виходячи з визначення, можна сказати, що за своїм походженням фінансові ресурси підприємства поділяються на: внутрішні (власні) та зовнішні (залучені).

Внутрішні ресурси представлені в реальній формі в офіційній звітності у вигляді чистого прибутку та амортизації, а в конвертованій формі – у вигляді зобов'язань перед працівниками підприємства [37, с. 170].

Чистий прибуток, як відомо, залишається у розпорядженні підприємства. Розподіл його здійснюється на підставі вказівок керівних органів. Таким чином, чистий прибуток – це частина доходу підприємства, яка утворюється після відрахування обов'язкових платежів із загальної суми доходу – податків, пені, зборів, пені, штрафів, частини відсотків та інших обов'язкових платежів [30, с.61].

«Зовнішні (залучені) фінансові ресурси підприємства також поділяються на дві групи: власні та запозичені. Такий поділ обумовлений формою капіталу, в який його інвестують зовнішні учасники розвитку даного підприємства: як підприємницький або як позиковий капітал» [30].

Вони також ділять фінансові ресурси на матеріальні та нематеріальні виробничі ресурси.

«Матеріальні фінансові ресурси залежно від форми власності можуть відрізнятися: фінансами державних чи недержавних, спільних, кооперативних та інших підприємств, громадських організацій» [36, с.158].

До нематеріальних фінансових ресурсів виробництва належать:

1. Соціальне страхування та забезпечення;
2. Державний бюджет;
3. Майнове та особисте страхування;
4. Фінансування соціально-культурної діяльності, науки, оборони, торгівлі, житлово-комунального господарства, побутового обслуговування населення, громадських організацій тощо.

Фінансові ресурси підприємств, як економічна категорія, виражають своє суспільне призначення через такі функції [12, с.29]:

1. Оперативна функція. Суть цієї функції полягає в тому, що всі виробничі витрати повинні покриватися власними доходами, для цього підприємство генерує достатньо коштів. Якщо є тимчасова додаткова потреба в

готівці, то вона покривається кредитом та іншими залученими коштами. «Оптимізація джерел фінансових ресурсів є одним з основних завдань управління фінансами підприємства».

Таким чином, при надлишку коштів ефективність їх використання знижується, а при дефіциті виникають фінансові труднощі, що призводять до серйозних наслідків.

2. Функція розподілу. Завдяки функції розподілу формується статутний капітал, створений за рахунок внесків засновників. Так само відбувається створення базових принципів, які є основою розподілу доходів та фінансових ресурсів. Ця функція забезпечує оптимальне поєднання інтересів окремих виробників, суб'єктів господарювання та держави в цілому. Основа функції розподілу полягає в тому, що фінансові ресурси підприємства розподіляються відповідно до цілей: перед бюджетом, кредиторами, контрагентами. Кінцевим результатом є створення та використання грошових цільових фондів, підтримання ефективної структури капіталу [12].

3. Функція управління. Використання різного роду стимулів і санкцій, а також нормативних і розрахункових показників фінансової діяльності підприємства для здійснення фінансового контролю за результатами виробничо-фінансової діяльності підприємства складають основу контрольної функції. Такий контроль здійснюється за формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів відповідно до діючих та операційних планів підприємства. «Основою контрольної функції є фінансовий облік витрат на виробництво та реалізацію продукції, виконання робіт та надання послуг, процес формування доходу та грошових коштів» [10, с.42].

Загальні та специфічні ознаки фінансових ресурсів як основної складової фінансів [16]:

1. Фінансові ресурси підприємств, як і фінанси в цілому, являють собою сукупність економічних (монетарних) відносин, пов'язаних з розподілом частини вартості валового внутрішнього продукту (ВВП).

2. Фінансові ресурси підприємств виражають грошові відносини, які

залежать від первинного розподілу вартості ВВП, формування і використання грошових надходжень і децентралізованих фондів.

Напрямки використання фінансових ресурсів підприємством (табл. 1.2):

1. Спрямування фінансових ресурсів на формування грошових фондів стимулюючого та соціального характеру;
2. Використання фінансових ресурсів на благодійні цілі, спонсорство тощо;
3. Платежі органам фінансово-банківської системи у зв'язку з виконанням фінансових зобов'язань. До них відносяться: податкові платежі до бюджету, сплата процентів банкам за користування кредитами, погашення раніше взятих кредитів, страхові платежі тощо;
4. Інвестування фінансових ресурсів у придбані на ринку цінні папери: акції та облігації інших фірм, зазвичай тісно пов'язані з кооперативними поставками з цим підприємством, у державні позики тощо.

Таблиця 1.2

Напрямки використання фінансових ресурсів підприємства

Фінансові ресурси підприємства		
Платежі	Інвестування	Скерування
- податкові платежі до бюджету;	- капітальні затрати (реінвестування);	- на створення фондів стимулювання;
- платежі до позабюджетних фондів;	- в цінні папери;	- на створення соціальних фондів;
- відсотки банкам і кредитним організаціям;	- в державні позики.	- на благодійні цілі;
- погашення позик;		- на спонсорство.
- страхові платежі.		

Таким чином, можна сказати, що фінансові ресурси підприємства є основою функціонування підприємства і відіграють важливу роль у процесі його подальшого функціонування.

1.2. Характеристика джерел формування фінансових ресурсів їх роль у забезпечення розвитку підприємства

Бюджет підприємства є основною фінансової системи підприємства. Початковим джерелом формування фінансових ресурсів підприємства на момент його створення є статутний (zareєстрований) капітал, тобто майно, створене за рахунок внесків засновників (або виручки від продажу акцій).

Основним джерелом формування фінансових ресурсів функціонуючого підприємства є дохід (прибуток) від неопераційної діяльності, а також від основної та іншої діяльності. Також формування статутного капіталу відбувається за рахунок пайових та інших внесків членів трудового колективу, різних цільових надходжень, статутного, резервного та інших капіталів, довгострокових кредитів і, постійно присутню в обороті підприємства, кредиторську заборгованість [26, с. 44].

Доходи підприємства поділяються на доходи від основної діяльності та інші доходи.

Виручка від реалізації товарів і послуг є основним джерелом формування фондів грошових коштів та відшкодування засобів, затрачених на виробництво продукції. Своєчасне надходження коштів забезпечує кругообіг фінансових ресурсів, які, в свою чергу, забезпечують безперервність процесу функціонування підприємства.

Інші доходи складаються з операційного, неопераційного та надзвичайного доходу.

Операційний дохід – дохід, що безпосередньо виникає від використання активів підприємства всіма способами, що не пов'язані з основною діяльністю.

Дохід від неопераційної діяльності включає дохід, безпосередньо пов'язаний з виникненням та використанням активів організації.

Одним з основних джерел формування фінансових ресурсів підприємства є собівартість реалізованої продукції та наданих послуг. Ця величина в процесі перерозподілу виручки формує грошові доходи та заощадження. Формування

фінансових ресурсів підприємства відбувається переважно за рахунок прибутку підприємства (від основної та іншої діяльності) та амортизаційних відрахувань, а також за рахунок стійких зобов'язань, надходжень від реалізації майна підприємства, різних цільових надходжень тощо.

Фінансові ресурси формуються не тільки за рахунок власних коштів підприємства, а й за рахунок додаткового фінансування підприємства. Одним з основних принципів фінансового ринку є розширення можливостей суб'єктів господарювання. Така можливість полягає у виборі джерел формування фінансових ресурсів. Існуючі підприємства (акціонерні товариства) можуть залучати кошти на фінансовому ринку шляхом випуску додаткових акцій або облігацій. При цьому слід пам'ятати, що додатковий випуск цінних паперів спрямований не тільки на національних, а й на іноземних інвесторів [10].

Залучення коштів підприємств на фінансовому ринку, як правило, пов'язане з реалізацією його великих інвестиційних проєктів, одним з яких є розширення діяльності. Серед критеріїв значущості джерел формування фінансових ресурсів підприємства, пов'язаних з функціонуванням фінансового ринку в економічній літературі виділяють такі [33]:

- інвестиційна привабливість підприємства;
- організаційно-правова форма (залучення коштів з усіх сегментів фінансового ринку можливе лише акціонерним товариством);
- рівень рентабельності на фінансовому ринку.

Підприємству також слід враховувати, що при інтенсивному зростанні позикових джерел фінансових ресурсів зростає ризик неплатоспроможності, а, отже, відбувається втрата фінансової стійкості підприємства.

В даний час загальноприйнятим є поділ на дві форми фінансування діяльності підприємства: зовнішню та внутрішню. Такий поділ форм фінансування підприємств обумовлений тісним взаємозв'язком з процесом фінансування між формами фінансових ресурсів та капіталом підприємства. Характеристика видів фінансування представлена в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Структура джерел фінансування підприємств

Види фінансування	Зовнішнє фінансування	Внутрішнє фінансування
Фінансування на основі власного капіталу:	Фінансування на основі внесків і дольової участі (наприклад, випуск акцій, залучення нових пайовиків).	Фінансування за рахунок прибутку після оподаткування (самофінансування в прямому розумінні).
Фінансування на основі залученого капіталу:	Кредитне фінансування (наприклад, на основі позик, банківських кредитів, кредитів постачальників.)	Позичений капітал, сформований на основі доходів від продажів – відрахування в резервні фонди (пенсії, покриття збитків завданих довкіллю, на сплату податків).
Змішане фінансування на основі власного і залученого капіталу:	Випуск облігацій, які можна обміняти на акції, опціоні займи на основі надання права участі в прибутку, випуск привілейованих акцій).	Особливі позиції, які включають частину резервів (тимчасово неоподатковуваних).

Наявність достатніх фінансових ресурсів, їх ефективне використання зумовлюють хороше фінансове становище підприємства, платоспроможність, фінансову стійкість та ліквідність.

Іншими словами, розумне формування фінансових ресурсів, їх раціональне використання мають велике значення, оскільки вони є найважливішим грошовим джерелом розширеного відтворення виробництва. Зменшення чи недостатність обсягу фінансових ресурсів можуть обмежити можливість цілеспрямованого впливу фінансів на розвиток економіки, вирішення поточних економічних та соціальних проблем.

Матеріально-технічною основою виробничого процесу на будь-якому підприємстві є основні виробничі активи. У ринковій економіці початкове формування основних засобів, їх функціонування і розширене відтворення здійснюється за безпосередньої участі фінансових ресурсів, за допомогою яких

формується і використовуються фонди спеціального призначення, прямо з придбанням, експлуатацією і відновленням засобів праці.

Первинне формування основних фондів на новостворених підприємствах відбувається за рахунок основних засобів, що входять до статутного капіталу. Основні засоби – грошові кошти, інвестовані в основні засоби виробничого і невиробничого призначення. На момент придбання основних засобів та прийняття їх на баланс підприємства сума основних засобів кількісно збігається зі вартістю основних засобів. Надалі, оскільки основні засоби беруть участь у виробничому процесі, їх вартість роздвоюється: одна її частина, що дорівнює амортизації, переноситься на готову продукцію, інша виражає залишкову вартість існуючих основних засобів.

Зношена частина вартості основних засобів, що перенесена на готову продукцію, в міру реалізації останньої поступово накопичується готівкою в спеціальному амортизаційному фонді. Цей фонд формується за рахунок щорічних амортизаційних відрахувань і використовується для простого та частково розширеного відтворення основних засобів.

Напрямок амортизації на розширене відтворення основних засобів обумовлений специфікою її нарахування та витрачання: вона нараховується протягом усього нормативного строку експлуатації основних засобів, а необхідність її витрачання виникає лише після їх фактичного відчуження. Тому до заміни виведених з експлуатації основних засобів нарахована амортизація є тимчасово вільною і може бути використана як додаткове джерело розширеного відтворення [34].

Однак слід зазначити, що розширене відтворення не може бути забезпечене лише амортизаційними відрахуваннями, оскільки вони призначені переважно для простого відтворення. Тому значною частиною капітальні інвестиції забезпечуються за рахунок національного доходу, а в особливих випадках, спеціально обумовлених у рішеннях уряду, – бюджетні асигнування та позабюджетні фонди [31, с.52].

Прибуток займає важливе місце у складі власних фінансових ресурсів підприємства, що використовуються для капітальних інвестицій. Останнім часом спостерігається тенденція до збільшення абсолютного розміру та частки прибутку в джерелах фінансування капітальних вкладень. Існує думка, що цю тенденцію потрібно розвивати, оскільки її прогресивність полягає в тому, що джерела відтворення основних засобів безпосередньо пов'язані з результатами виробничої діяльності [7, с.37].

Виділення бюджетних коштів на капітальні видатки забезпечує реалізацію єдиної технічної політики, створює фінансові передумови для регулювання структури суспільного відтворення, розвитку пріоритетних галузей економіки. З переходом на ринкове управління поступово змінюється порядок надання бюджетних коштів на капітальні інвестиції. Раніше бюджетні кошти виділялися у вигляді прямих безповоротних асигнувань, тепер їх можна отримати за рахунок цільових субсидій (інвестиційних асигнувань), субвенцій та інвестиційних податкових кредитів.

Об'єктивні передумови цілеспрямованого використання фінансових ресурсів у відтворювальному процесі організації закладені в основних функціях фінансів – розподілі, відтворенні, стимулюванні та контролі.

Функція розподілу реалізується як частина розподілу фінансових ресурсів у процесі обігу коштів безпосередньо на підприємствах. Весь кругообіг ресурсів підприємства пов'язаний з формуванням і розподілом коштів фінансових ресурсів. Ця функція дозволяє формувати фінансові ресурси та грошові фонди цільового призначення, що відповідає потребам розвитку підприємства в цілому та окремих його структурних підрозділів.

Відтворювальна функція реалізується шляхом регулювання відтворювального процесу у вигляді цілеспрямованого управління коштами фінансових ресурсів та створення фінансово-економічного середовища, в якому суб'єкти господарювання можуть досягти зазначених підприємницьких інтересів. Ця функція є необхідною передумовою ефективної організації управління грошовими потоками, можливості успішного використання

банківських кредитів, кредиторської заборгованості, позик та інших джерел фінансових ресурсів [8].

Стимулююча функція фінансів має велике значення для розвитку виробництва товарів і послуг, зростання рентабельності підприємств. Реалізація цієї функції через встановлену організаційну систему покриття підприємством виробничих витрат і розподілу прибутку, через систему оподаткування, ефективну систему організації фінансових взаємовідносин між суб'єктами ринку, а також через бюджетне фінансування найбільш перспективних, пріоритетних галузей економіки.

Контрольна функція фінансів є важливим чинником економічного розвитку і служить необхідною передумовою підвищення ефективності діяльності підприємств, прискорення оборотності їх фінансових ресурсів. Контролюючи рух фінансових потоків, можна здійснювати реальний контроль за станом, динамікою та ефективністю використання майна підприємства [37, с.170].

Отже, фінансові ресурси підприємства можна розглядати як частину його капіталу та як систему фінансового забезпечення. Створення ефективної системи фінансового забезпечення підприємства передбачає розумне поєднання всіх факторів виробництва, спрямоване на максимізацію прибутку. Від того, наскільки ефективно та доцільно фінансові ресурси перетворюються на основні і оборотні активи, а також на засоби стимулювання персоналу, залежить фінансове благополуччя суб'єкта господарювання в цілому, а також його власників та працівників.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

2.1. Аналіз складу, структури та динаміки джерел фінансових ресурсів підприємства

Приватне акціонерне товариство «Нафтопереробний комплекс – Галичина» (раніше Дрогобицький нафтопереробний завод) створене в 1863 році – найстаріше нафтопереробне підприємство України. Основним власником підприємства залишається група «Приват». Основними напрямками діяльності є переробка сирової нафти (потужність заводу 3,5 млн. тон, станом на 2005 рік), виробництво та реалізація продуктів нафтопереробки.

За даними таблиці 2.1 можна зробити такі висновки. У 2023 р. виручка від реалізації ПАТ «НПК-Галичина» зросла у порівнянні з 2022 р. на 5 673,5 млн. грн., або на 16,2%, а в 2024 р. відбувся її спад на 1 947,7 млн. грн., або на 4,8% в рік, до 38737,7 млн. грн. %За три роки збільшення виручки підприємства від продажу становило 3725,8 млн. грн. При цьому ріст собівартості у 2023 р. демонструє вищі темпи. У 2024 р. при зниженні виручки від реалізації на 4,8% приріст собівартості продажів підприємства становив 14,4%, а витрат на управління та реалізацію 9,5%. Прискорення приросту собівартості спричинило для підприємства, попри зростання 2023 р. на 2273,0 млн. грн., зниження прибутку на 5 345,5 млн. грн. в 2024 р. до 11484,5 млн. грн., що на 3072,5 млн. грн. нижче показника 2022 р. Як наслідок, рентабельність продаж ПАТ «НПК-Галичина», що становила в 2022 році 41,58%, за підсумками роботи підприємства 2024 р. скоротилася ще на 11,93 до 29,65% .

Рентабельність продукції ПАТ «НПК-Галичина», становила в 2022 р. 73,27 %, впродовж наступних років також знижувалася: на 0,80%. у 2023 р., та на 29,23 % в 2024 р. – досягнувши рівня 43,24%.

Таблиця 2.1

Показники діяльності ПАТ «НПК-Галичина» за 2022-2024 роки

Назва показника	Рік			Зміна, +/-		Темпи росту, %	
	2022	2023	2024	2023/ 2022	2024/ 2023	2023/ 2022	2024/ 2023
1. Обсяг виробництва продукції, млн. грн.	34171,6	40034,5	38156,6	5862,9	-1877,9	117,2	95,6
2. Виручка від реалізації, млн. грн.	35011,9	40685,4	38737,7	5673,5	-1947,7	116,2	95,2
3. Собівартість реалізації, млн. грн.	19867,6	23223,5	26561,4	3355,9	3337,9	116,2	11,4
4. Витрати на реалізацію та управління, млн. грн.	587,3	631,9	691,8	44,6	59,9	107,6	109,5
5. Прибуток від реалізації та управління, млн. грн. (ряд.2 – ряд.3. – ряд.4)	14557,0	16830,0	11484,5	2273,0	-5345,5	115,6	68,2
6. Чистий прибуток, млн. грн.	-2933,2	5327,9	-8698,2	8261,1	-14026,1	-	-
7. Середньооблікова чисельність, чол.	1789	1802	1811	13	9	100,7	100,5
8. Фонд заробітної плати, млн. грн.	1397,6	1507,2	1603,8	109,6	96,6	107,8	106,4
9. Середньомісячна заробітна плата, тис. грн.	65,1	69,7	73,8	4,6	4,1	100,1	105,9
10. Продуктивність праці, млн. грн. (ряд.1 : ряд.7)	19,1	22,2	21,1	3,1	-1,1	116,2	95,0
11. Середньорічна вартість основних засобів, млн. грн.	119359,2	116957,9	109848,8	-2401	-7109	98,0	93,9
12. Фондовіддача основних засобів, грн. (ряд.1 : ряд.11)	0,29	0,34	0,35	0,05	0,01	117,2	102,9
13. Середньорічна вартість оборотних активів, млн. грн.	14504,3	28674,7	26602,2	14170	-2073	197,7	92,8
14. Коефіцієнт оборотності оборотних активів (ряд.2 : ряд.13)	2,41	1,42	1,46	-0,99	0,04	58,9	102,8
15. Рентабельність реалізації, % (ряд. 5 : ряд.2 x 100)	41,58	41,37	29,65	-0,21	-11,72	-	-
16. Рентабельність продукції, % (ряд. 5 : ряд. 3 x 100)	73,27	72,47	43,24	-0,80	-29,23	-	-

Попри відсутність чистого прибутку в 2022 р., за підсумками роботи в 2023 р. чистий прибуток підприємства склав 5327,9 млн. грн., а вже в 2024 р. в силу об'єктивних причин підприємство отримало 8698,2 млн. збитків, що на 5765,0 млн. грн. більше за розмір збитку 2022 року. Це пояснюється початком російсько-української війни і зниженням обсягів виробництва та реалізації продукції підприємства при одночасному зростанні витрат на інвестиційну та фінансову діяльність, пов'язаних із проведеною модернізацією.

При цьому підприємство відносно збільшило середньооблікову чисельність працівників – на 22 особи за три роки до 1811 осіб, що було обумовлено необхідністю оптимізації та розвитку штату на тлі введення в експлуатацію додаткових виробничих потужностей. Середньомісячна заробітна плата працівників за аналізований період зросла на 8,7 тис. грн. до 73,8 тис. грн. Позитивним моментом є також збільшення за показником продуктивності праці, яке становило 3,1 млн. грн. у 2023 р., проте у 2024 р. відбулося її зниження на 1,1 млн. грн. до рівня 21,1 млн. грн. внаслідок спаду реалізації. При цьому до 2024 р. темпи приросту продуктивності праці були нижчими за 100 % на тлі приросту заробітної плати, що в цілому дозволяє зробити висновок про зниження ефективності використання трудових ресурсів та фонду оплати праці на підприємстві.

Негативним моментом у роботі ПАТ «НПК-Галичина» є зниження ефективності використання оборотних коштів, що виявилось в уповільненні оборотності оборотних активів підприємства на 0,95 обороту за три роки, до показника 1,46. При цьому ефективність використання основних засобів щорічно зростала, що проявляється у зростанні за показником фондівдачі, значення якого за три роки збільшилося на 0,06 грн. до 0,35 грн. в 2024 р.

На наш погляд, спад обсягів виробництва та реалізації продукції, робіт та послуг у 2024 р., а також погіршення фінансових результатів діяльності є закономірними і цілком обґрунтованими. Зменшення розміру отриманого прибутку, рентабельності та продуктивності праці призвело до негативного результату роботи підприємства – чистого збитку.

Необхідно відзначити зниження ділової активності, що виражається у сповільненні оборотності оборотних активів підприємства. Це може свідчити про проблеми в управлінні фінансовими ресурсами, що потребує більш поглибленого їх аналізу.

Для аналізу формування фінансових ресурсів організації насамперед необхідно вивчити динаміку їх складу та структуру джерел формування фінансових ресурсів.

Як видно з даних таблиці 2.2, вартість сукупних джерел формування фінансових ресурсів підприємства за аналізований період збільшилася на 35731,5 млн. грн. до 165171,6 млн. грн., що було зумовлено збільшенням на 29841,7 млн. грн. розміру сформованих підприємством короткострокових зобов'язань та на 6524,2 млн. грн. вартості власного капіталу і натомість зниження на 634,4 млн. грн. величини довгострокових зобов'язань. Зростання короткострокових зобов'язань пояснюється переважно збільшенням короткострокових кредитів і позик на 25980,9 млн. грн. і кредиторську заборгованість підприємства на 3825,7 млн. грн.

Таблиця 2.2

**Джерела формування фінансових ресурсів ПАТ «НПК-Галичина»
за 2022-2024 роки, млн. грн.**

Назва показника	Станом на кінець року			Зміна, +,-		Темпи росту, %	
	2022	2023	2024	2023/ 2022	2024/ 2023	2023/ 2022	2024/ 2023
1. Власний капітал	32228,8	9753,0	1934,7	6524,2	-7818,3	302,1	19,8
в т.ч. нерозподілений прибуток	-7852,2	-1465,4	-9385,1	-	-	-	-
2. Довгострокові зобов'язання	84843,0	84208,6	73696,7	-634,4	-10511,9	99,3	87,5
3. Короткострокові зобов'язання, всього	41368,3	71210,0	41078,6	29841,7	-30131,4	172,1	57,7
в т.ч.							
- короткострокові кредити і позики	35369,3	61350,2	31870,2	25980,9	-29480,0	173,5	51,9
- кредиторська заборгованість	5216,8	9042,5	8985,6	3825,7	-56,9	173,3	99,4
- інші короткострокові зобов'язання	782,2	817,3	222,8	35,1	-594,5	104,5	27,3
4. Всього джерел формування ресурсів	129440,1	165171,6	116710,0	35731,5	-48461,6	127,6	70,7

У 2024 році зменшення величини джерел формування фінансових ресурсів підприємства становило 48461,6 млн. грн. до мінімуму за три роки. Зниження відбувалося за всіма складовими: на 7818,3 млн. грн. (або мінус 80,2% за рік) знизилася вартість сформованого власного капіталу підприємства; на 10511,9 млн. грн. (або на 12,5 % річних) знизилася величина довгострокових зобов'язань; ще 30131,4 млн. грн. (42,3% за рік) припало на частку

короткострокових зобов'язань. Зниження останніх пояснюється насамперед скороченням підприємством заборгованості за позиками на 29 480,0 млн. грн. за рік, або майже вдвічі. Також на 56,9 млн. грн. зменшилася кредиторська заборгованість, тоді як інша заборгованість скоротилася на 594,5 млн. грн.

Скорочення розміру власного капіталу, при загальному збереженні у вказаний період величини короткострокових зобов'язань зумовили певні зміни у структурі джерел формування фінансових ресурсів підприємства (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Аналіз структури джерел формування фінансових ресурсів

ПАТ «НПК-Галичина» за 2022-2024 роки

Назва показника	На 31.12.2022 р.		На 31.12.2023 р.		На 31.12.2024 р.		Зміни в структурі, %		
	сума, млн. грн.	Питома вага,%	сума, млн. грн.	Питома вага,%	сума, млн. грн.	Питома вага,%	2023/ 2022	2024/ 2022	2024/ 2023
1. Власний капітал	3228,8	2,49	9753,0	5,90	1934,7	1,66	3,41	-0,83	-4,24
в т.ч. нерозподілений прибуток	-7852,2	-6,07	-1465,4	-0,89	-9385,1	-8,04	5,18	-1,97	-7,15
2. Довгострокові зобов'язання	84843,0	65,55	84208,6	50,98	73696,7	63,15	-14,67	-2,40	12,17
3. Короткострокові зобов'язання, всього	41368,3	31,96	71210,0	43,11	41078,6	35,20	11,15	3,24	-7,91
в т.ч.									
- короткострокові кредити і позики	35369,3	27,32	61350,2	37,14	31870,2	27,31	9,82	-0,01	-9,83
- кредиторська заборгованість	5216,8	4,03	9042,5	5,47	8985,6	7,70	1,44	3,67	2,23
- інші короткострокові зобов'язання	782,2	0,60	817,3	0,49	222,8	0,19	-0,11	-0,41	-0,30
4. Всього джерел формування ресурсів	129440,1	100	165171,6	100	116710,0	100	-	-	-

Як видно з даних таблиці, доля власного капіталу у структурі джерел формування фінансових ресурсів підприємства зменшилася у 2024 році на 4,24 відсотка в порівнянні з попереднім роком до 1,66%, тобто за аналізований період скоротився на 0,83%. Довгострокові зобов'язання підприємства також скоротили свою частку у структурі джерел формування фінансових ресурсів –

на 2,40 % за три роки до 63,15%. Питома вага короткострокових зобов'язань зросла до 35,20% (або на 3,24%), з яких 27,31% припало на частку кредитів та позик, тоді як 7,70% фінансових ресурсів було сформовано за рахунок кредиторської заборгованості.

На кінець 2024 р. знизилася питома вага платних джерел формування фінансових ресурсів у структурі короткострокових зобов'язань та ще на 1,34% до 0,55% – питома вага інших зобов'язань. Питома вага умовно платних джерел (кредиторської заборгованості) зросла на 9,26%, проте була помітно нижчою за платні – на частку кредиторської заборгованості припадало лише 21,87% від загальної величини короткострокових зобов'язань станом на кінець 2024 року.

Далі зробимо аналіз зміни складу та структури кредиторської заборгованості ПАТ «НПК-Галичина» як найбільш вагомого джерела формування фінансових ресурсів підприємства (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Склад та динаміка кредиторської заборгованості
ПАТ «НПК-Галичина» за 2022-2024 роки, млн. грн.**

Назва показника	Станом на кінець року			Зміна, +,-		Темпи росту, %	
	2022	2023	2024	2023/ 2022	2024/ 2023	2023/ 2022	2024/ 2023
Кредиторська заборгованість, всього	5216,8	9042,5	8985,6	3825,7	-56,9	173,3	99,4
в т.ч.							
- постачальникам	3886,5	6689,3	4401,7	2802,9	-2287,6	172,1	65,8
- за авансами	857,2	1782,1	3629,2	924,9	1847,1	207,9	203,6
- за податками, зборами та страхуванням	142,5	149,1	158,9	6,6	9,8	104,6	106,6
- по заробітній платі	108,5	192,2	158,9	83,7	-33,3	177,1	82,7
- іншим кредиторам	222,1	229,8	636,9	7,7	407,1	103,5	277,2
Із загальної суми – прострочена	121,0	192,8	217,1	71,8	24,3	159,3	112,6
Питома вага простроченої кредиторської заборгованості,%	2,32	2,13	2,42	-0,19	0,29	-	-

Як видно з поданих у таблиці 2.4 даних, зростання кредиторської заборгованості підприємства у 2023 р. відбулося за рахунок заборгованості перед постачальниками на 2802,8 млн. грн., або на 72,1 % за рік. На 924,9 млн.

грн. до 1782,1 млн. грн., чи 2,1рази у рік, зросла заборгованість за авансами отриманими. Можна відзначити зростання на 71,8 млн. грн. за рік величини простроченої кредиторської заборгованості, проте темпи її приросту є суттєвими щодо загального приросту кредиторської заборгованості, що в підсумку зумовило зниження її частки у загальній величині на 0,19%. до 2,13%.

У 2024 році зниження кредиторської заборгованості підприємства пояснюється зниженням показника за двома її видами: перед постачальниками – на 2287,6 млн. грн., або майже в 2 рази та з оплати праці – на 33,3 млн. грн., чи 17,3 %. Водночас, відбувся ріст простроченої кредиторської заборгованості на 24,3 млн. грн., що зумовило зростання частки на 0,29% до максимуму за три роки, що становить 2,42%. Кратні зміни за окремими статтями кредиторської заборгованості підприємства зумовили зміни в її структурі (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Аналіз структури кредиторської заборгованості

ПАТ «НПК-Галичина» за 2022-2024 роки

Назва показника	На 31.12.2022 р.		На 31.12.2023 р.		На 31.12.2024 р.		Зміни в структурі, %		
	Сума, млн. грн.	Питома вага, %	Сума, млн. грн.	Питома вага, %	Сума, млн. грн.	Питома вага, %	2023/2022	2024/2022	2024/2023
Кредиторська заборгованість, всього	5216,8	100	9042,5	100	8985,6	100	-	-	-
в т.ч.									
- постачальника м	3886,5	74,50	6689,3	73,98	4401,7	48,99	-0,52	-25,51	-24,99
- за авансами	857,2	16,43	1782,1	19,71	3629,2	40,39	3,28	23,96	20,68
- за податками, зборами та страхуванням	142,5	2,73	149,1	1,65	158,9	1,77	-1,08	-0,96	0,12
- по заробітній платі	108,5	2,08	192,2	2,13	158,9	1,77	0,05	-0,31	-0,36
- іншим кредиторам	222,1	4,26	229,8	2,54	636,9	7,09	-1,72	2,83	4,55

Як видно з поданих вище даних, зниження величини кредиторської заборгованості перед постачальниками та покупцями зумовило зниження її питомої ваги у загальній сумі кредиторської заборгованості на 1,55% за три роки до 89,38%. Ще до 1,76% на кінець 2024 року зменшилася частка кредиторської заборгованості за розрахунками з державою. За кредиторською

заборгованістю перед власниками можна відзначити зростання її частки на 2,52 %. до 8,86, що пояснюється переважно збільшенням заборгованості перед іншими кредиторами (засновниками).

Важливим джерелом формування ресурсів підприємства з позицій аналізу джерел надходження грошових коштів за видами діяльності (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Склад і динаміка грошових доходів ПАТ «НПК-Галичина»

за 2022-2024 роки, млн. грн.

Назва показника	Роки			Зміни, +,-		Темпи росту,%	
	2022	2023	2024	2023/ 2022 р.	2024 р./ 2023 р.	2023 р./ 2022 р.	2024 р./ 2023 р.
1. Доходи від основної діяльності	50402,7	53409,4	71812,7	3006,7	18403,3	106,0	134,5
в т.ч.							
- виручка від реалізації	35011,9	40685,4	38737,7	5673,5	-1947,7	116,2	95,2
- інші доходи від основної діяльності	15390,8	12724,9	33075,0	-2666,8	20351,0	82,7	259,9
2. Доходи від інвестиційної діяльності	434,9	380,8	308,9	-54,1	-71,9	87,6	81,1
3. Доходи від фінансової діяльності	2054,8	172,8	305,3	-1882,0	132,5	8,4	176,7
4. Сукупний дохід	52892,4	53963,0	72426,9	1070,6	18463,9	102,0	134,2

Як очевидно з представлених у таблиці 2.6 даних, у 2022 році зростання сукупних доходів підприємства становило 1070,6 млн. грн., що сталося рахунок збільшення доходів від поточної діяльності на 3006,7 млн. грн., зокрема виручки від реалізації на 5673,5 млн. грн. При на 2666,8 млн. грн. за рік скоротилися інші доходи щодо поточної діяльності. Зниження показників простежується за доходами від інвестиційної та фінансової діяльності, що негативно впливає на загальну динаміку доходів підприємства, як джерела формування фінансових ресурсів.

У 2024 році приріст сукупних доходів ПАТ «НПК-Галичина» становив 18463,9 млн. грн., у тому числі 18403,3 млн. грн. приросту відбулося за рахунок доходів від основної діяльності. Збільшилася сума інших доходів на 20351,0 млн. грн. і натомість пройшло скорочення виручки від реалізації на 1947,7 млн. грн. Ще на 132,5 млн. грн. збільшилися доходи підприємства від фінансової діяльності, тоді як від інвестиційної діяльності знизилися на – 71,9 млн. грн.

На підставі даних таблиці 2.6 проаналізуємо зміни структури сукупних доходів підприємства (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

**Аналіз структури сукупних доходів ПАТ «НПК-Галичина»
за 2022-2024 роки**

Назва показника	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Зміни в структурі, %		
	Сума, млн. грн.	Питома вага,%	Сума, млн. грн.	Питома вага,%	Сума, млн. грн.	Питома вага,%	2023/ 2022	2024/ 2022	2024/ 2023
1. Доходи від основної діяльності	50402,7	95,29	53409,4	98,97	71812,7	99,15	3,68	3,86	0,18
в т.ч.									
- виручка від реалізації	35011,9	66,19	40685,4	75,39	38737,7	53,49	9,20	-12,70	-21,90
- інші доходи від основної діяльності	15390,8	29,10	12724,0	23,58	33075,0	45,67	-5,62	16,57	22,09
2. Доходи від інвестиційної діяльності	434,9	0,82	380,8	0,71	308,9	0,43	-0,11	-0,39	-0,28
3. Доходи від фінансової діяльності	2054,8	3,88	172,8 0	0,32	305,3	0,42	-3,56	-3,46	0,10
4. Сукупний дохід	52892,4	100	53963,0	100	72426,9	100	-	-	-

З позицій характеру джерел формування фінансових ресурсів підприємство активно використовує довгострокові джерела фінансування, а доля власних джерел помітно і щорічно знижується. При цьому динаміка величини короткострокових джерел характеризується зростанням кредиторської заборгованості перед постачальниками та покупцями, а також заборгованості за кредитами та позиками, що залучаються для фінансування поточної діяльності.

Внаслідок скорочення обсягів реалізації та виявленого раніше уповільнення ділової активності підприємство відчуває труднощі з фінансуванням роботи за рахунок власних джерел, що спричинило потребу у перегляді відносин з постачальниками та покупцями у сторону нарощування умовно-платних зобов'язань, частка яких за три роки збільшилася майже на 10,0%, а також у прямому залученні позикових джерел фінансування. Загалом така ситуація свідчить про зниження ефективності управління джерелами формування фінансових ресурсів на підприємстві.

Як видно з даних таблиці 2.7, в силу специфіки та масштабу діяльності підприємства, доходи від інвестиційної та фінансової діяльності ПАТ «НПК-Галичина» не перевищували рівня 1,00 %, тобто не чинили визначального впливу на формування доходів. При цьому питома вага доходів від поточної діяльності, збільшившись за три роки на 3,86% і становила 99,15% загальної величини доходів, з яких 53,49% припадало на долю виручки від реалізації і ще 45,67% частку інших доходів. Тобто можна зазначити, що базовим і ключовим джерелом надходження грошових доходів підприємства як джерела формування фінансових ресурсів виступає виручка від реалізації і інші поточні доходи.

2.2. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства

Для оцінки ефективності використання фінансових ресурсів ПАТ «НПК-Галичина» використаємо дані бухгалтерського балансу, на основі яких зробимо діагностику джерел та аналіз зміни основних показників ефективності формування та використання фінансових ресурсів (табл. 2.8).

Як видно з даних таблиці, у 2023 році порівняно з 2022 р. вартість власних коштів зросла у 3,0 рази при зростанні вартості сукупних активів на 27,6 % за рік, що спричинило зростання значення коефіцієнта автономії на 0,034 пункту на рік. На кінець 2024 р. темпи зниження вартості джерел власних коштів у порівнянні з показником на кінець 2023 р. склали 80,2 %, а вартість сукупних активів знизилася на 29,3%, в результаті чого значення коефіцієнта фінансової незалежності (автономії) підприємства на кінець 2024 р. становило 0,017 пункту.

Зниження значення коефіцієнта за три роки на 0,008 пункту та його показник при нормативному рівні 0,5 свідчило про відсутність та погіршення фінансової стійкості підприємства.

**Аналіз динаміки структури капіталу ПАТ «НПК-Галичина»
за 2022-2024 роки**

Назва показника	Станом на кінець року			Зміни, +,-		Темпи росту, %	
	2022	2023	2024	2023/ 2022	2024/ 2023	2023/ 2022	2024/ 2023
1. Активи (валюта балансу), млн. грн.	129440,1	165171,6	116710,0	35731,5	-48461,6	127,6	70,7
2. Довгострокові активи, млн. грн.	120964,8	116045,4	112095,7	-4919,4	-3949,7	95,9	96,6
3.Короткострокові активи, млн. грн.	8475,3	49126,2	4614,3	40650,9	-44611,9	579,6	9,4
4. Джерела власних коштів, млн. грн.	3228,8	9753,0	1934,7	6524,2	-7918,3	302,1	19,8
5. Джерела позичених і залучених засобів:	126211,3	155418,6	114775,3	29207,3	-40643,3	123,1	73,8
5.1. довгострокові зобов'язання, млн. грн.	84843,0	84208,6	73696,7	-634,4	-10511,9	-	-
5.2. короткострокові зобов'язання, млн. грн.	41368,3	71210,0	41078,6	29841,7	-30131,4	172,1	57,7
6. Власні оборотні кошти, млн. грн.	-32893,0	-32083,8	-36464,3	10809,2	-14380,5	67,1	165,1
7. Показники структури капіталу (фінансової стійкості):							
7.1. коефіцієнт автономності (ряд 4 : ряд 1)	0,025	0,059	0,017	0,034	-0,042	-	-
7.2. коефіцієнт концентрації позиченого капіталу (ряд. 5 : ряд. 1)	0,975	0,941	0,983	-0,034	0,042	-	-
7.3. коефіцієнт фінансової залежності (ряд. 1 : ряд. 5)	40,089	16,935	60,325	-23,154	43,390	-	-
7.4. коефіцієнт поточної заборгованості (ряд. 5.2 : ряд.1)	0,320	0,431	0,352	0,111	-0,079	-	-
7.5. коефіцієнт фінансової стійкості ((ряд. 4 + ряд. 5.1) : ряд.1)	0,680	0,569	0,648	-0,111	0,079	-	-
7.6. коефіцієнт незалежності капіталізованих джерел (ряд. 4 : (ряд.4 + ряд. 5.1))	0,037	0,104	0,026	0,067	-0,078	-	-
7.7. коефіцієнт фінансової залежності капіталізованих джерел (ряд. 5.1 : (ряд. 4 + ряд.5.1))	0,963	0,896	0,974	-0,067	0,078	-	-
7.8. коефіцієнт покриття боргів власним капіталом, (ряд. 4 : ряд. 5)	0,026	0,063	0,017	0,037	-0,046	-	-
7.9. коефіцієнт маневреності власних коштів, (ряд. 6 : ряд. 4)	-10,187	-2,264	-18,848	7,923	-16,584	-	-

У 2023 році значення коефіцієнта концентрації позикового капіталу знизилося за рік на 0,034 пункти, що можна пояснити нижчими темпами приросту вартості позикових джерел коштів у цей період порівняно з темпами

зростання вартості сукупних активів. У 2024 р., навпаки, більш низькі темпи зниження вартості позикового та залученого капіталу, які склали по відношенню до попереднього року 26,2 % на фоні зниження вартості активів на 29,3 %, зумовили зростання значення коефіцієнта концентрації позикового капіталу – з 0,941 пункту на кінець 2023 р. до 0,983 пункту на кінець 2024 р., або на 0,042 пункту за рік. Ріст значення коефіцієнта свідчить про зростання боргового навантаження до дуже високого рівня.

Вартість короткострокових позикових джерел за 2023 р. збільшилася на 72,1 % на тлі зростання сукупної вартості ресурсів лише на 27,6 % за рік. Це зумовило збільшення значення коефіцієнта поточної заборгованості підприємства на 0,111 пункту протягом року.

У 2024 р. темпи зниження сум короткострокових позикових і залучених коштів підприємства були вищими за темпи зниження загальної вартості ресурсів, що зумовило зниження на кінець 2024 р. значення коефіцієнта поточної заборгованості на 0,079 пункту о 0,352 пункту. Однак, в аналізованому нами періоді значення коефіцієнта зросло, що свідчить про зростання частки короткострокових зобов'язань, що використовуються підприємством для формування фінансових ресурсів, та їх зростаючий вплив на ефективність використання та управління фінансовими ресурсами.

Значення коефіцієнта фінансової залежності (фінансового ризику або фінансового левериджу) збільшилося у підприємства з 40,089 пункту до 60,325 пункту, що говорить про надмірну фінансову залежність підприємства від боргових зобов'язань, що залучаються для фінансування роботи, і вкрай низького ступеня впливу на фінансові ресурси власного капіталу. За три роки на 0,011 пункту до 0,974 пункту виросло значення фінансової залежності за капіталізованими джерелами, а коефіцієнт покриття боргів власним капіталом підприємства, у свою чергу, скоротився до трирічного мінімуму та становив станом на кінець 2024 р. лише 0,017 пункту.

Як негативну, можна також відзначити динаміку коефіцієнта маневреності власних коштів, значення якого, на тлі відсутності власних

оборотних засобів характеризується негативною величиною, яка за період, що аналізується, зросла з мінус 10,187 пункту в 2022 р. до мінус 18,848 пункту в 2024 році. Це говорить про те, що підприємство не має покриття оборотних коштів доступними власними джерелами фінансування, тоді як спостерігається зростання потреби у власних джерелах фінансування оборотного капіталу.

Далі на підставі даних організації в таблиці 2.9 проаналізуємо основні показники співвідношення зобов'язань та вимог підприємства з валовими річними показниками діяльності підприємства за 2022 - 2024 роки.

Таблиця 2.9

Аналіз динаміки показників співвідношення зобов'язань

ПАТ «НПК-Галичина» до валових показників роботи за 2022-2024 рр.

Назва показника	Станом на кінець року			Зміни, +,-		Темпи росту, %	
	2022	2023	2024	2023/ 2022	2024/ 2023	2023/ 2022	2024/ 2023
1. Виручка від реалізації, млн. грн.	35011,9	40685,4	38737,7	5673,5	-1947,7	116,2	95,2
2. Собівартість реалізації, млн. грн.	20454,9	23855,4	27253,2	3400,5	3397,8	116,6	114,2
3. Прибуток від реалізації, млн. грн.	14557,0	16830,0	11484,5	2273,0	-5345,5	115,6	68,2
4. Вартість активів, млн. грн.	129440,1	165171,6	116710,0	35731,5	-48461,6	127,6	70,7
5. Вартість оборотних активів, млн. грн.	8475,3	49126,2	4614,3	40650,9	-44511,9	579,6	9,4
6. Дебіторська заборгованість, млн. грн.	79,4	758,3	286,5	678,9	-471,8	955,0	37,8
7. Кредиторська заборгованість, млн. грн.	5216,8	9042,5	8985,6	3825,7	-56,9	173,3	99,4
8. Коефіцієнт оборотності короткострокових активів (ряд. 1 : ряд. 5)	4,13	0,83	8,40	-3,30	7,57	-	-
9. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, (ряд. 1 : ряд. 6)	440,96	53,65	135,21	-387,31	81,56	-	-
10. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, (ряд. 2 : ряд. 7)	3,92	2,64	3,03	-1,28	0,39	-	-
11. Коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості, (ряд. 6 : ряд. 7)	0,02	0,08	0,03	0,06	-0,05	-	-
12. частка дебіторської заборгованості у виручці від реалізації, % (ряд. 6 : ряд. 1 x 100)	0,23	1,86	0,74	1,63	-1,12	-	-
13. частка кредиторської заборгованості у виручці від реалізації, % (ряд. 7 : ряд. 1 x 100)	14,90	22,23	23,20	7,33	0,97	-	-

Як бачимо за даними таблиці 2.9, у 2023 р. порівняно з 2022 р. оборотність дебіторської заборгованості на підприємстві знизилася на 387,31 обороту і склала 53,65 обороту, а кредиторської – на 1,28 обороту. У 2024 р. в порівнянні з 2023 р. оборотність дебіторської заборгованості на підприємстві зросла за рік на 81,56 обороту, а кредиторської – на 0,39 обороту. Водночас по ним відбулося уповільнення оборотів. З одного боку, при вищому рівні оборотності дебіторської заборгованості динаміка коефіцієнтів може бути оцінена як позитивна, проте розрив між цими коефіцієнтами скоротився, що може мати негативну тенденцію в перспективі.

Крім того, в аналізованому періоді помітно зросли питомі ваги дебіторської та кредиторської заборгованості в загальному обсязі виручки підприємства від реалізації.

Із таблиці видно у 2023 р. порівняно з 2022 р. частка дебіторської заборгованості у виручці від реалізації підприємства збільшилася на 1,63% – до 1,86 %, а частка кредиторської – на 7,33% до 22,23 %. У 2024 році на тлі випереджуючого приросту кредиторської заборгованості в порівнянні з динамікою обсягів реалізації продукції, товарів, робіт і послуг приріст питомої ваги кредиторської заборгованості у виручці від реалізації склав ще 0,97% – до 23,20% від річного обсягу обороту, що свідчить про вкрай необґрунтований ріст зобов'язань підприємства і нездатність погасити їх при отриманні чистого збитку. Крім того, негативною динамікою характеризувався показник співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, коефіцієнт якого, незважаючи на зростання з 0,02 до 0,03%, є вкрай невисоким. Тобто на 1 гривню кредиторської заборгованості припадало лише 0,03 гривні недоотриманих коштів, що перебували в той час у дебіторській заборгованості, що свідчить про фактичну нездатність підприємства погасити сформовану кредиторську заборгованість за рахунок очікуваних надходжень. Далі проаналізуємо динаміку коефіцієнта оборотності оборотних активів, на підставі чого потім здійснимо оцінку впливу оборотності оборотних активів на зміну виручки від реалізації.

Таблиця 2.10 унаочнює показники формування і використання оборотних активів ПАТ «НПК-Галичина».

Таблиця 2.10

**Показники формування і використання оборотних активів
ПАТ «НПК-Галичина» за 2022-2024 роки**

Назва показника	Рік			Зміни, +,-		Темпи росту, %	
	2022	2023	2024	2023/ 2022	2024/ 2023	2023/ 2022	2024/ 2023
1. Виручка від реалізації, млн. грн.	35011,9	40685,4	38737,7	5673,5	-1947,7	116,2	95,2
2. Середньорічна вартість оборотних активів, млн. грн.	14504,3	28674,7	26602,2	14170,4	-2072,5	197,7	92,8
3. Власні оборотні активи на кінець року, млн. грн.	-32893,0	-22083,8	-36464,3	-	-	-	-
4. Коефіцієнт оборотності короткострокових активів	2,41	1,42	1,46	-0,99	0,04	-	-

Як видно з даних таблиці 2.10, станом на кінець 2022 року власні оборотні активи у ПАТ «НПК-Галичина» були відсутні, а їх дефіцит на підприємстві становив 32893,0 млн. грн. До 2023 року дефіцит власних оборотних коштів для підприємства знизився на 10809,2 млн. грн., а 2024 р. збільшився на 14380,5 млн. грн. і становив станом на кінець 2024 року 36464,3 млн. грн. Тобто сталося збільшення дефіциту власних оборотних коштів підприємства на тлі скорочення обороту у звітному періоді. При цьому оборотність оборотних активів сповільнилася за три роки на 0,95 обороту і склала 1,46 обороту при тому, що в 2024 році значення коефіцієнта складало 2.41 обороту.

Це вказує на явне зниження ефективності управління оборотними коштами, що тягне за собою зростання потреби в додаткових джерелах фінансування поточної діяльності і в кінцевому рахунку зумовлює накопичення боргових зобов'язань. Для підприємства це вимагає зростання додаткових фінансових витрат і веде до втрати прогнозованого прибутку.

Для оцінки впливу зміни оборотності короткострокових (оборотних) активів на зміну виручки від продажів використовуємо таку модель (2.1):

$$\Delta V_{\text{Коб.}} = \Delta K_{\text{об.}} \times KA_{\text{о}}, \quad (2.1)$$

де, $\Delta V_{\text{Коб}}$ – зміна виручки від реалізації, грн.;

$\Delta K_{\text{об.}}$ – зміна коефіцієнта оборотності в звітному році у порівнянні з базисним;

$KA_{\text{о}}$ – середньорічна вартість оборотних активів в базисному році, грн.

Використовуючи представлену формулу, здійснимо розрахунок зміни виручки від продажів за рахунок зміни оборотності оборотних активів на підприємстві:

$$- \Delta V_{\text{Коб}}^{2023} = (-0,99) \times 14504,3 = -14359,3 \text{ млн. грн.}$$

$$- \Delta V_{\text{Коб}}^{2024} = (0,04) \times 28674,7 = 1147,0 \text{ млн. грн.}$$

Зроблені розрахунки показують, що в 2023 р. зниження ділової активності підприємства (уповільнення оборотності оборотних активів на 0,99 обороту) зумовило зниження виручки від продажів на 14359,3 млн. грн., а в 2024 році незначне прискорення в 0,04 оборотності оборотних активів, тобто відновлення ділової активності, зумовило зростання виручки від продажу підприємства на 1147,0 млн. грн.

Ще одним важливим аспектом аналізу ефективності використання фінансових ресурсів підприємства є оцінка ефекту фінансового важеля, який характеризує приріст рентабельності власних коштів, одержаних від використанні позикових коштів. Проведено розрахунок та оцінку динаміки ефекту фінансового важеля для підприємства з використанням формули 2.2 (табл. 2.11):

$$EФВ = (1 - СПП) \times (R_a - ПС) \times (ПК : ВК), \quad (2.2)$$

де, EФВ – ефект фінансового важеля;

СПП – ставка податку на прибуток, індекс;

(R_a) – рентабельність, %;

ПС – середня процентна ставка по позикових коштах, %;

ПК – позиковий капітал, млн. грн.;

ВК – власні кошти, млн. грн.

Таблиця 2.11

Ефект фінансового важеля ПАТ «НПК-Галичина» у 2022-2024 роках

Назва показника	Рік			Зміни, +,-		Темпи росту, %	
	2022	2023	2024	2023/ 2022	2024/ 2023	2023/ 2022	2024/ 2023
1. Чистий прибуток, млн. грн	-2933,2	5327,9	-8698,2	-	-	-	-
2. Прибуток до оподаткування, млн. грн.	-3015,8	7426,8	-8597,0	-	-	-	-
3. Відсотки до сплати, млн. грн.	10649,7	11948,3	15365,8	1298,6	3417,5	112,2	128,6
4. Прибуток до сплати відсотків і податків, млн. грн.	7633,9	19375,1	6768,8	11741,2	-12606,3	253,8	34,9
5. Податок на прибуток, млн. грн.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-	-
6. Позикові кошти, млн. грн.	126211,3	155418,6	114775,3	29207,3	-40643,3	123,1	73,8
7. Власні кошти, млн. грн.	3228,8	9753,0	1934,7	6524,2	-7818,3	302,1	19,8
8. Сукупна вартість ресурсів, млн. грн.	129440,1	165171,6	116710,0	35731,5	-48461,6	127,6	70,7
9. Рентабельність ресурсів (активів), (ряд. 4 : ряд. 8 x 100), %	5,90	11,73	5,80	5,83	-5,93	-	-
10. Середня вартість позикових джерел фінансування, %	8,44	7,69	13,39	-0,75	5,70	-	-
11. Плече фінансового важеля (ряд. 6 : ряд. 7)	39,09	15,94	59,32	-23,15	43,38	-	-
12. Диференціал фінансового важеля, (ряд. 9 – ряд. 10) : 100, індекс	-0,03	0,04	-0,08	0,07	-0,12	-	-
13. Ефект фінансового важеля	-0,96	0,52	-3,89	1,48	-4,41	-	-
14. Ефект фінансового важеля, %	-96,00	52,00	-389,00	148,00	-441,00	-	-

Як видно з даних таблиці 2.11, рентабельність формування та використання сукупних ресурсів підприємства знизилася за аналізований період із 5,90 % 2020 році до 5,80 % у 2024 році, попри зростання середньої

вартості позикових джерел фінансування до 13,39 %. Разом із зростанням за показником плеча фінансового важеля до 59,32 пунктів це вказує про незначне зростання ефективності використання сукупних ресурсів підприємства.

Проте, в силу низького рівня рентабельності ресурсів проти вартості залучення позикових джерел фінансування, значення показника ефекту фінансового важеля в аналізованому періоді характеризувалося негативною величиною 2022 р., що свідчило про відсутність ефекту збільшення рентабельності власних коштів від використання позикових коштів, зросло в 2023 році до 0,04 пункту, а в 2024 році знову набуло негативної величини, що склала мінус 0,08 пункту. Зростання величини збитку за ефектом фінансового важеля з 0,96 % у 2022 р. до 3,89 % у 2024 р. свідчить про те, що нарощування позикових джерел фінансування діяльності підприємства чинить скоріше негативний вплив на розвиток підприємства і тому керівництву потрібно переглянути політику залучення кредитів і позик для фінансування своєї діяльності.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПОЛОЖЕННЯ ПАТ «НПК-ГАЛИЧИНА»

3.1. Розробка і оцінка заходів з ефективності використання фінансових ресурсів на підприємстві

Як показав проведений аналіз, в ПАТ «НПК-Галичина» простежується явно низька ефективність управління оборотним капіталом і джерелами його формування. Це позначається загалом на ефективності формування та використання ресурсів підприємства і вимагає для нього перегляду діючих підходів до управління окремими складовими оборотних коштів.

Одним із таких напрямків може стати впровадження інструменту прогнозування запасів підприємства за динамічним рядом методом середніх характеристик. Зробимо прогнозування величини запасів для ПАТ «НПК-Галичина» по одному ряду динаміки методом середніх характеристик даного ряду: середнього абсолютного приросту та середнього темпу зростання товарних запасів.

Для першого випадку розрахунковий рівень динамічного ряду y_t на будь-яку дату (t) визначається за формулою (3.1):

$$y_t = y_0 + \Delta \bar{y} \times (t - 1), \quad (3.1)$$

де, y_0 – початковий рівень ряду;

$\Delta \bar{y}$ – середній абсолютний приріст;

t – порядкові номери дати (року, кварталу, місяця тощо) [32].

Для другого випадку розрахункові рівні обчислюються за формулою (3.2):

$$y_t = y_0 \times \check{k}_t, \quad (3.2)$$

де, k_t – середній темп росту, що визначається як середня геометрична, середня арифметична або методом сумарних величин [32].

Проведемо прогнозування товарних запасів для ПАТ «НПК-Галичина» методом безпосереднього екстраполювання за допомогою середнього

абсолютного приросту та середнього темпу зростання. Вихідна інформація для складання прогнозу подана у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

**Вихідні дані для прогнозування величини товарних запасів
ПАТ «НПК-Галичина» методом безпосереднього екстраполювання**

Рік	Порядковий номер дати	Середньорічна вартість запасів, млн. грн.	Абсолютний приріст, млн. грн.	Індекс росту
2022	1	1119,3	-	-
2023	2	1313,5	194,2	1,174
2024	3	2474,7	1161,2	1,884

За даними таблиці 3.1 абсолютний приріст товарних запасів підприємства складе:

$$\Delta y_{\text{cp}} = (194,2 + 1161,2) : 2 = 677,7 \text{ млн. грн.}$$

Середній темп приросту товарних запасів підприємства, виражений індексом, складе:

$$K_{\text{cp}} = (1,174 + 1,884) : 2 = 1,529.$$

Прогнозоване значення запасів підприємства буде визначатися таким рівнянням:

$$\text{- по середньому абсолютному приросту: } y_t = 1119,3 + 677,7 \times (t - 1), \quad (3.3)$$

$$\text{- по середньому темпу росту: } y_t = 1119,3 \times 1,529^t, \quad (3.4)$$

Так, на 2025 рік розрахунок буде наступним:

- по середньому абсолютному приросту: $y_t = 1119,3 + 677,7 \times (4 - 1) = 3152$ млн. грн.

$$\text{- по середньому темпу росту: } y_t = 1119,3 \times 1,529^4 = 6117,5 \text{ млн. грн.}$$

Використовуючи отримані рівняння прогнозованої зміни величини запасів, у таблиці 3.2 наведемо отримані результати прогнозу розміру запасів підприємства на прогнозований період до 2029 року.

Для визначення найбільш оптимальної величини запасів визначаємо середнє значення за двома прогнозними параметрами:

$$z_{\text{пр}}^{2025} = (3152,4 + 6117,5) : 2 = 4635,0 \text{ млн. грн.}$$

Таблиця 3.2

Розрахунок прогнозованої вартості товарних запасів

ПАТ «НПК-Галичина» на перспективу

Рік	Порядковий номер дати	Прогнозоване значення запасів, млн. грн.		Середній прогноз запасів, млн. грн.
		по середньому абсолютному приросту	По середньому темпу росту	
2025	4	3152,4	6117,5	4635,0
2026	5	3830,1	9353,7	6591,9
2027	6	4507,8	14301,8	9404,8
2028	7	5185,5	21867,5	13526,5
2029	8	5863,2	33435,4	19649,3

Проведені розрахунки показують, що підприємство займаючи відносно стійку стратегічну позицію на ринку, при збереженні динаміки бізнесу буде відчувати потребу в щорічному збільшенні запасів, величина яких складатиме 4635,0 млн. грн. у 2025 році та за п'ять років може зрости до 19 649,3 млн. грн.

Впровадження в практику управління оборотним капіталом інструменту прогнозування запасів дозволить менеджменту ПАТ «НПК-Галичина» внаслідок більш раціонально планувати склад та структуру власних та позикових коштів, що сприятиме зростанню ефективності оптимізації джерел формування фінансових ресурсів.

Ще одним напрямком покращення фінансового стану та ефективності використання фінансових ресурсів має стати задіяння резервів модернізації вже створеної виробничої потужності підприємства для отримання доходів за рахунок дотримання економії.

Так, згідно з стратегією сталого розвитку на період 2026 р., підприємство планує вдосконалення наявного обладнання з точки зору екологічної безпеки та зменшення негативного впливу на довкілля. Інвестиційні проєкти, які плануються до реалізації в середньостроковій перспективі, передбачають не лише введення нових потужностей, а й запровадження кращих світових практик у сфері забезпечення екологічної безпеки.

Так, у рамках інвестиційної програми підприємством розроблено низку заходів, спрямованих на покращення екологічної обстановки та зниження негативного впливу виробничої діяльності на навколишнє середовище.

Враховуючи галузеву специфіку роботи ПАТ «НПК-Галичина», можна стверджувати, що збільшення обсягів реалізації підприємства багато в чому визначається величиною та складом сформованих запасів.

Так, згідно з економічною теорією, існує три групи факторів, що впливають на товарообіг:

- пов'язані із товарними ресурсами. Сюди належить запас товару на початок розрахункового періоду, надходження та вибуття товарів, запаси на кінець періоду;

- пов'язані з чисельністю працівників та продуктивністю праці;

- пов'язані з наявністю та ефективністю використання основних фондів підприємства та режимом його роботи. Це розмір торгової площі, режим роботи підприємства, вироблення на однію умовне робоче місце.

Одним із факторів, який здатний збільшити продаж підприємства, є, відповідно, запаси товарно-матеріальних ресурсів, збільшення яких здатне: забезпечити розширення асортименту продукції нафтопереробки; забезпечити наявність більшої кількості товарних позицій, тобто підвищити рівень задоволення попиту та мінімізувати ризики нестачі товарних запасів для забезпечення продажів.

Додатково на створення товарно-матеріальних запасів які дозволять збільшити оборот продукції нафтопереробки підприємство може розподіляти прибуток. Для визначення приросту величини обороту використовуємо таку формулу оборотності (3.5):

$$K_{oa} = TO : Z_{oa}, (3.5)$$

де, K_{oa} – коефіцієнт оборотності оборотних активів;

TO – річний оборот підприємства, грн.;

Z_{oa} - середньорічна величина оборотних активів.

Виразивши з цієї формули значення обороту, отримуємо наступну його залежність від оборотності та величини оборотних активів:

$$TO = K_{oa} \times Z_{oa}, \quad (3.6)$$

Коефіцієнт оборотності оборотних активів становив у 2024 р.:

$K_{oa} = 38737,7 : 26602,2 = 1,46$ пункту, (де 38737,7 – виручка від реалізації, млн. грн.; 26602,2 середньорічна величина оборотних активів, млн. грн.).

У разі прогнозованого збільшення запасів і оборотних активів, підприємство може збільшити їхню середньорічну величину до наступної суми:

$$Z_{oa} = (49126,2 + 4614,3 + 2160,3) : 2 = 27950,4 \text{ млн. грн.}$$

Тоді оборот підприємства з врахуванням фактично існуючого рівня оборотності оборотних активів підприємства може становити:

$$TO_{шт} = 1,46 \times 27950,4 = 40807,6 \text{ тис. грн.}$$

Тобто за рахунок збільшення запасів, підприємство зможе забезпечити приріст річного обороту на таку суму:

$$\Delta TO = 40807,6 - 38737,7 = 2069,9 \text{ млн. грн.}$$

Тоді з урахуванням норми рентабельності продажів, що склалася на підприємстві (29,65%), приріст прибутку від реалізації може становити:

$$\Delta П = 2069,9 \times 0,2965 = 613,7 \text{ млн. грн.}$$

$$-П = 2069,9 \times 0,2965 = 613,7 \text{ млн. грн.}$$

Таким чином, для ПАТ «НПК-Галичина» з метою вдосконалення управління оборотними активами, для яких характерний дефіцит джерел фінансування, запропоновано інструмент планування товарно-матеріальних запасів, що базується на методі прогнозування на основі екстраполяції динамічних рядів шляхом середньоарифметичної та індексів зростання. Можливий приріст обороту підприємства 2 069,9 млн. грн., забезпечить для підприємства можливість збільшення прибутку від продажів на 613,7 млн. грн.

Далі визначимо ефективність запропонованої модернізації системи факельних установок (ФУ) за рахунок скорочення викидів підприємства (табл. 3.3).

Як показують зроблені розрахунки, річне зниження витрат і, відповідно, збільшення прибутку підприємства внаслідок реалізації проекту становитиме 5,3 млн. грн.

Таблиця 3.3

Розрахунок зменшення плати ПАТ «НПК-Галичина» за рахунок модернізації системи очистки і контролю за викидами

Об'єкт викидів	Річний об'єм скорочення викидів, т	Ставка податку, грн./т	Коефіцієнт пониження	Плата за викиди, тис. грн./ рік
ФУ -1	438,22	5947.51	1,0	2606,3
ФУ-2	460,41	5947,51	1,0	2738.3
Всього	898,63	*		5344,6

Далі розрахуємо величину одноразових витрат підприємства на реалізацію запропонованого проекту (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Розрахунок капіталовкладень ПАТ «НПК-Галичина» на реалізацію проекту

Заходи	Вартість робіт, тис. грн.
Розробка і узгодження проекту	1064,5
Впровадження системи автоматизованого контролю з подальшою організацією комерційного обліку викидів	2900,3
Комплексна реконструкція факельної установки 2	7592.4
Модернізація факельної установки 1	4237,5
Всього	15794,7

Сукупні витрати підприємства на реалізацію проекту становитимуть 15,8 млн. грн. Річний чистий дохід за даним проектом визначається як сума чистого прибутку та річної амортизації, складе:

$$\text{ЧД} = 5,3 \times (1 - 0,20) + 15,8 \times 0,10 = 5,8 \text{ млн. грн.},$$

де, 5,3 – приріст прибутку, млн. грн.;

0,20 – коефіцієнт оподаткування з податку на прибуток;

15,8 – вартість збільшення об'єктів основних засобів за рахунок модернізації, млн. грн.;

0,10 - коефіцієнт амортизації (річна норма амортизації – 10,0%).

З урахуванням вартості проекту, що становить 15,8 млн. грн., і прогнозованого річного чистого доходу у сумі 5,8 млн. грн., у таблиці 3.5 представлений розрахунок окупності інвестицій у реалізацію проекту модернізації.

Таблиця 3.5

Розрахунок окупності капіталовкладень ПАТ «НПК-Галичина» на реалізацію проекту модернізації системи очистки і контролю за викидами

Період	Інвестиції, млн. грн.	Доход по проекту, млн. грн.	Чистий потік, млн. грн.	Чистий прибуток нарастаючим, млн. грн.	Коефіцієнт дисконтування	Дисконтований доход, млн. грн.	ЧДД, млн. грн.	ЧДД, нарастаючим, млн. грн.
1	15,8	5,8	-10,0	-10,0	0,913	5,3	-10,5	-10,5
2	-	5,8	5,8	-4,2	0,833	4,8	4,8	-5,7
3	-	5,8	5,8	1,6	0,761	4,4	4,4	-1,3
4	-	5,8	5,8	7,4	0,694	4,0	4,0	2,7
5	-	5,8	5,8	13,2	0,634	3,7	3,7	6,4

Як показують зроблені в таблиці 3.5 розрахунки, динамічний період окупності вкладень за проектом модернізації системи очищення та контролю за викидами на підприємстві (15, 8 млн. грн.) складе 3,3 роки. Реалізація заходів дозволить знизити обсяги викидів, що виразиться скороченням щорічної плати за викиди на 5,3 млн. грн.

Таблиця 3.6 представляє інформацію про сукупний економічний ефект.

Таблиця 3.6

Сукупний економічний ефект для ПАТ «НПК-Галичина»

Заходи	Приріст прибутку від реалізації, млн. грн.
Впровадження інструментів планування запасів	613,7
Модернізація системи викидів	5,3
Всього	619,0

Як показують зроблені розрахунки, річне зниження витрат і, відповідно, збільшення прибутку підприємства внаслідок реалізації проекту становитиме 5,3 млн. грн., а сукупний ефект від реалізації заходів складе 619,0 млн. грн.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Важливість ефективного формування та використання фінансових ресурсів обумовлюється їхньою критичною роллю у забезпеченні життєдіяльності будь-якого суб'єкта господарювання.

У теоретичній частині випускної кваліфікаційної роботи нами встановлено, що фінансові ресурси суб'єкта господарювання є сукупністю власних і залучених коштів, що направляються ним на фінансування та забезпечення сталої поточної та інвестиційної діяльності. В аналітичній частині роботи дана характеристика ПАТ «НПК-Галичина», зроблена діагностика та оцінка джерел формування фінансових ресурсів підприємства.

У роботі досягнуто поставленої мети і вирішено всі необхідні завдання. За підсумками формування та використання фінансових ресурсів ПАТ «НПК-Галичина» можна зробити ряд висновків та пропозицій:

1. Фінансові ресурси підприємства, як економічна категорія, є частиною коштів у вигляді доходів та зовнішніх надходжень, призначених для виконання фінансових зобов'язань та витрат на забезпечення розширеного відтворення. Доходи підприємства поділяються на доходи від звичайної діяльності та інші доходи. Доходи від звичайної діяльності включають доходи від реалізації продукції та доходи, пов'язані з виконанням робіт або наданням послуг.

2. Фінансові ресурси складаються з трьох джерел: кошти, акумульовані в системі державного бюджету; кошти позабюджетних фондів; ресурси, отримані самим підприємством (прибуток, амортизація).

3. Об'єктивні передумови цілеспрямованого використання фінансових ресурсів у відтворювальному процесі організації закладені в основних функціях фінансів – розподілі, відтворенні, стимулюванні та контролі.

4. Фінансові ресурси мають значний вплив на всі стадії репродуктивного процесу, тим самим адаптуючи пропорції виробництва до суспільних потреб. Важливість фінансових ресурсів обумовлена також тим, що переважна їх частина створюється підприємствами сфери матеріального виробництва, а потім перерозподіляється на інші частини народного господарства.

5. У зв'язку з російсько-українською війною, ПАТ «НПК-Галичина» цілком об'єктивно відчуває спад обсягів виробництва та реалізації продукції, робіт та послуг, а також погіршення фінансових результатів діяльності. Закономірно спостерігається зниження отриманого підприємством прибутку, рентабельності та продуктивності праці, що призвело до збитковості діяльності.

6. На підприємстві фіксується зниження ділової активності, що спостерігається у сповільненні оборотності оборотних засобів підприємства.

Так, за результатами аналізу складу, структури та динаміки джерел формування фінансових ресурсів можна відзначити, що підприємство активно використовує довгострокові джерела фінансування, а питома вага власних джерел щорічно знижується. При цьому динаміка величини короткострокових джерел зумовлюється зростанням кредиторської заборгованості перед постачальниками та покупцями, а також характеризується деяким зниженням сформованої заборгованості за кредитами та позиками, що залучаються для фінансування поточної діяльності.

7. Внаслідок скорочення обсягів реалізації та виявленого уповільнення ділової активності підприємство відчуває труднощі з фінансуванням роботи за рахунок власних джерел, що спричинило потребу у перегляді відносин з постачальниками та покупцями у бік нарощування умовно-платних зобов'язань, частка яких збільшилася майже на 10,0%. Загалом така ситуація свідчить про зниження ефективності управління джерелами формування фінансових ресурсів на підприємстві.

8. Оцінка ефективності формування та використання фінансових ресурсів на підприємстві показує наявність таких проблем: відсутність власного оборотного капіталу та зростання дефіциту власних джерел фінансування поточної діяльності підприємства; надмірне зростання боргового навантаження, що зумовлює відсутність фінансової стійкості та платоспроможності у підприємства; уповільнення ділової активності, що супроводжується явно вираженим його негативним впливом динаміку обороту; погіршення показників фінансового важеля та відсутність належного рівня рентабельності ресурсів для

покриття та відшкодування витрат за залученими платними джерелами фінансування.

9. Для ПАТ «НПК-Галичина» з метою вдосконалення управління оборотними активами, для яких характерний дефіцит джерел фінансування, запропоновано інструмент планування товарно-матеріальних запасів, що базується на методі прогнозування на основі екстраполяції динамічних рядів шляхом середньоарифметичної та індексів зростання.

10. На практиці, управління оборотним капіталом з використанням інструменту прогнозування запасів дозволить менеджменту підприємства більш раціонально планувати склад та структуру власних та позикових коштів, що забезпечить зростання ефективності оптимізації джерел формування фінансових ресурсів.

Сформовані плани запасів дозволяють спрогнозувати можливий приріст обороту підприємства, який становитиме 2069,9 млн. грн., що у своє чергу з урахуванням норми рентабельності продажів, що склалася, забезпечить для підприємства можливість збільшення прибутку від реалізації на 613,7 тис. грн.

11. Одним з можливих напрямів підвищення ефективності управління та використання фінансових ресурсів для ПАТ «НПК-Галичина» є підвищення екологічної ефективності виробництва в частині скорочення викидів в атмосферу.

Реалізація запропонованої модернізації дозволить підприємству щорічно скоротити обсяги викидів на 898,63 т/рік, що у грошах забезпечить підприємству економію плати за викиди в 5,3 млн. грн. Окупність вкладень у реалізацію проєкту, сума яких становить 15,8 млн. грн., настане через 3,3 роки. Сукупний ефект від реалізації заходів складе 619,0 млн. грн.

Виходячи з проведених розрахунків, можна дійти до висновку у тому, що джерела формування фінансових ресурсів і основні напрямки руху фінансів, пов'язані з поточною, інвестиційною та фінансовою діяльністю підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бізнес-аналітика та управління інноваційними системами : метод. рек. / Уклад. Р. Ф. Бруханський, П. Р. Пуцентейло, О. В. Ярощук. Тернопіль : ЗУНУ, 2024. 85 с.
2. Брик М. М., Петрук А. Р. Економічна безпека держави в епоху глобалізації: виклики, стратегії та перспективи. Науковий погляд: економіка та управління. 2023. №4. С. 7–12.
3. Гайдук І. О. Класифікація фінансових ресурсів підприємства. http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlts/15_3/204_Gajduk_15_3.pdf
4. Гриценко, Л. Л., Деркач, Л. С. Дослідження формування та використання фінансових ресурсів корпоративного підприємства. Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. 2023. № 2. С. 79–87. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85374>
5. Джеджула В. В., Єпіфанова І. Ю. Перспективи використання сучасних форм фінансового забезпечення інноваційної діяльності вітчизняних підприємств. Управління інноваційною, інвестиційною та економічною діяльністю інтегрованих об'єднань та підприємств: монографія. Дніпропетровськ: Пороги, 2016. 520 с.
6. Дикань В.Л. Діагностика виробничого потенціалу підприємства та фінансова діагностика : конспект лекцій. Ч.4/ В. Л. Дикань, В. О. Зубенко, А. В. Толстова. Харків: УкрДАЗТ, 2014. 54 с.
7. Добринь С. В. Організація системи управління фінансовими ресурсами підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 10. С. 37 – 40.
8. Домбровська С.О. Тенденції системи формування фінансових ресурсів підприємств України та шляхи її вдосконалення. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. Економіка, політологія, історія. 2015. № 2(222). С. 42–54.
9. Економічна енциклопедія / за ред. В.В. Шевченка. Київ: Альманах, 2016. 304с.

10. Журавльова Т. О. Формування фінансових ресурсів підприємства в умовах кризи. Економіка та держава. 2022. № 3. С. 42–45.

<http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4535&i=7>

11. Задорожний З., Кафка С. Особливості діяльності підприємств нафтогазової промисловості та їх вплив на облік необоротних матеріальних активів. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2017. Випуск 3. С. 127–140.

12. Колотуха С. М., Бечко В. П., Кравцова Л. Л. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: формування та використання в умовах економічної нестабільності. Вісник Київського інституту бізнесу технологій]. 2016. №1. С.29-37. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkib_2016_1_8.

13. Константюк Н., Дзодз І. Управління фінансовими результатами діяльності підприємства з метою оптимізації структури капіталу. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах», 22-24 вересня 2016 року Тернопіль: Крок, 2016. С. 83–85.

14. Ксьондз С. М., Сапригіна О. В. Проблеми формування фінансових ресурсів підприємств. Економіка і суспільство. 2017. № 10. С. 611–615.

15. Наконечна, С. А. (2025). Механізм управління фінансовими ресурсами підприємства. Актуальні питання економічних наук, (8).

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15204547>

16. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: наказ Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 року № 290. <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO.aspx>

17. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 року № 318 <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO.aspx>

18. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток»: наказ Міністерства фінансів України від 28 грудня 2000 р. № 353 <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO.aspx>
19. Олійник Л.В. Стратегічні напрями забезпечення фінансової стабільності підприємства. Фінанси, облік, банки. 2017. № 1 (22). С. 118–124.
20. Павлов К. В., Павлова О. М., Чорна Н. П., Чорний Р. С., Вознюк Ю. С. Трансформація галузевих ринків за умов глобалізації: теоретико-методологічний підходи. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2024. № 5. С. 79–84. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2024-5-16>
21. Постанова Кабінету Міністрів України «Методика оцінки вартості майна». <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1891-2003-%D0%BF>
22. Приймак С. В., Волягник Г. М. Вдосконалення інформаційного забезпечення діагностики фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Львів: ЛьвДУВС, 2015. Випуск 2. С. 275–287.
23. Про затвердження Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки: наказ Міністерства фінансів України від 14.02.2006 р. <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0332-06>
24. Рудченко І.В. Удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами підприємства. Сучасні питання економіки і права. 2023. Вип. 1. С. 16–197.
25. Савицька Г.В. Економічний аналіз. Навч. посіб. 14 вид., пер. та доп. М.: ИНФА. 2017. 525 с.
26. Скалецька М. В. Управління джерелами формування фінансових ресурсів підприємства: кваліфікаційна робота магістра за спеціальністю «072 - фінанси, банківська справа та страхування». Тернопіль: ТНТУ, 2022. 86 с.
27. Спільник І., Палюх М. Інформаційні проблеми фінансової звітності в контексті відображення результатів надзвичайних подій. Освіта, наука, бізнес, енергетичні технології: сучасний стан, проблеми та перспективи: матеріали XII

Національної науково-практичної конференції [Тернопіль, 16 листопада 2023р.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2023. С. 20–22.

28. Спільник І., Спільник П. Зміст і завдання аналізу системи управління підприємством. Матеріали XV Національної науково-практичної конференції «Синергія науки та бізнесу: виклики, трансформації, перспективи» [Тернопіль, 29 травня 2025 р.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В., 2025. С. 55–58.

29. Тимошик Н. С., Семчишин Є.В. Організаційні аспекти формування та оптимізації фінансових ресурсів підприємств. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2019. Том 30 (69). № 2. С. 232–238

30. Фоміних В.І., Безпалова Д.І., Довгопола А.Д. Аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. 2022. № 27(2). С. 61–64.

31. Чегринець К.В. Фінансова стійкість підприємства: економічна сутність та методи оцінки. Управління розвитком. 2012. № 10. С. 51–54.

32. Чорний Р., Чорна Н. Вплив інституційних факторів на інвестиційну привабливість підприємства в умовах ринкової нестабільності. Економічний аналіз. 2025. Том 35. № 2. С. 370–380. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.02.370>

33. Шалигіна І. В. Фінансові ресурси та джерела їх формування як основні елементи фінансового забезпечення підприємств аграрної сфери. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. 2016. Вип. 17(4). С. 129–132.

34. Швиданенко Г. О. Управління ресурсами підприємства: колективна монографія / ред.: Г. О. Швиданенко. Київ : КНЕУ, 2014. 418 с.

35. Шаульська Л., Чорна Н., Федашко Т. Соціально-економічна трансформація суспільства та її вплив на поведінку суб'єктів господарювання. Актуальні питання економічних наук. 2024. №3–4. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14876660>

36. Яременко В. Г. Сутність, поняття та особливості класифікації фінансових ресурсів підприємств. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Випуск 19. Ч. 3. С. 158–162.

37. Ясіновська І.Ф. Сучасні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємств. Європейські перспективи. 2016. Вип. 2. С. 169–175.

АНОТАЦІЯ

Барчук Сергій. Економічна діагностика джерел формування фінансових ресурсів підприємства. Рукопис.

Дослідження на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування», освітньо-професійна програма «Бізнес-аналітика та управління інноваційними системами». Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2025.

У теоретичній частині роботи розглянуто поняття фінансові ресурси підприємства як економічна категорія, методи ефективного управління джерелами формування фінансових ресурсів і їх взаємозв'язок із фінансовою безпекою підприємства.

В аналітичній частині роботи дана характеристика ПАТ «НПК-Галичина», зроблена діагностика та оцінка джерел формування фінансових ресурсів підприємства і запропоновані заходи по забезпеченню зростання ефективності і оптимізації джерел формування фінансових ресурсів.

ANNOTATION

Barchuk Sergii. Economic diagnosis of the sources of financial resource formation of an enterprise. Manuscript.

Study on the degree of higher education «Master's degree» in the specialty 071 «Accounting and Taxation», educational and professional program «Business analytics and management of innovative systems». West Ukrainian National University, Ternopil, 2025.

The theoretical part of the work considers the concept of financial resources of the enterprise as an economic category, methods of effective management of sources of formation of financial resources and their relationship with the financial security of the enterprise.

In the analytical part of the work, a characteristic of PJSC «NPK-Galicia» is given, diagnostics and assessment of sources of formation of financial resources of the enterprise are made and measures are proposed to ensure increased efficiency and optimization of sources of formation of financial resources.